

TÜRK DİLİ

AYLIK DİL DERGİSİ

YUNUS EMRE

ÖZEL SAYISI

SAYI 480/ARALIK 1991

Türk Dili

Aylık Dil Dergisi

1991/II

Sayı: 480

Aralık 1991

BİR YUNUS EMRE TAKİPÇİSİ: BURSALI ÂŞIK YUNUS

DR. MUSTAFA TATÇI

Yunus Emre konusunda bu güne kadar yapılan araştırmalarda bildiğimiz ve Bizim Yunus yahut Yunus Emre diye tanıdığımız bir ilk Yunus'un yanında ikinci, üçüncü ve hatta dördüncü Yunuslardan söz edilip durulmuştur. Konuyla ilgili araştırmalarda büyük bir problem olarak karşımıza çıkan bu ikinci ve diğer Yunusların kimlikleri hâlâ bilinmemektedir. Böyle olmakla birlikte, problemle ilgili herhangi bir ciddi araştırma da yapılmamıştır. Tabii bunda, belge yetersizliği en önemli sebeplerden birisidir.

Raif Yelkenci, bir konuşmasında, "Halk nazarında 14 Yunus olduğu rivayet edilir: Ben üçünü tespit edebildim:

1- Büyük Yunus,

2- Âşık Yunus. (H. 843 yılında vefat etmiştir.)

3- Derviş Yunus. (1123 yılında vefat eden bu Yunus, Bursalı İsmail Hakkı'nın Şeyhi Osman Fazlî Atpazarlı'dan feyz almıştır. "demektedir.¹ Yelkenci, bu rivayetler hakkında herhangi bir delil göstermez.

Yunus Emre'nin ilk takipçilerinden olduğu söylenen Âşık Yunus hakkındaki tartışmalar, Rıza Tevfik'in "Yunus Emre'yi Ziyaret" adlı yazısıyla başlamıştır. Rıza Tevfik, Yunus'la ilgili çalışmaların yeni yeni başladığı bu asrın başlarında yazmış olduğu bu yazısıyla bütün dikkatleri üzerine çekmişti. Yazar adı geçen ziyaret yazısında her ne kadar subjektif fikirler ortaya atmakta ise de, Yunusların kimliği üzerinde düşünmemize vesile olduğu için önemli bir noktaya parmak basıyordu.

Rıza Tevfik, bu yazısında, Yunus Emre'ye atfedilen Bursa'daki mezarı tanıtıyordu. O, adı geçen mezarların "Yunus Emre ve arkadaşlarına ait olduğunu" belirttikten sonra taşlardaki kitabeyi vermekte ve bu merkatların Halvetî mürşidi Niyazî-i Mısırî (ölm. 1694) tarafından keşfedildiğine dair halk rivayetlerinden söz etmektedir.² Daha sonra Fuad Köprülü, Bursa'daki Yunus Emre merkadının hakikî Yunus'la hiçbir ilgisinin olmadığını söyleyerek, Niyazî-i Mısırî ile ilgili rivayetin de kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Köprülü'ye göre, bu mezar Yunus Emre'ye ait olsa idi, Mısırî'den

1 Raif Yelkenci İle Bir Konuşma, Haz. Sevinç Nariç, *Türk Yurdu*, İstanbul 1966, s. 309, s. 180.

2 Rıza Tevfik, Yunus Emre'yi Ziyaret, *Peyâm-Edebi, İlâve*, nr. 43, 19 Haziran 1330 / 2 Temmuz 1914.

başka, Bursa'yı görmüş veya Bursa'da yaşamış olan Evliya Çelebî, İsmail Belig, Lâmiî gibi Bursa'yla ilgili eserleri olan kişilerin konu hakkında bilgi vermeleri gerekirdi. Köprülü ayrıca, pek çok kaynakta yer alan Bursa fethinde yaşayan mutasavvıflar içinde Yunus Emre'nin de adının geçmesinin gerektiğine işaret eder. Dolayısıyla, Rıza Tevfik'in Yunus Emre'yi Bursa'da medfun göstermesi Köprülü'ye göre yanlıştır. Nihayet Köprülü, "Yunus Emre'nin Âşık Yunus adlı bir de halifesinin olduğu hakkındaki rivayetlere tarihî bir mahiyet verilemeyeceği" inancındadır.³ Fuad Köprülü'nün dikkat çektiği bir başka husus ise, Yunus Divanı'nın eski Türkçe baskısının başındaki Yunus Emre halifesi olarak gösterilen Âşık Yunus Emre'nin varlığının kesin olmadığıdır.⁴

Yunus'un hayatı ve eserleriyle ilgili çalışmalarıyla tanınan Abdülbaki Gölpınarlı'ya göre, "Bursa'daki Yunus mezarları sonradan icat edilmiştir".⁵ Yedekçizade Ali adlı bir zat tarafından H. 1143 (M. 1731) tarihinde onarılan bu merkatlerde, Âşık Yunus, Yunus Emre ve Abdürrezzak adına yazılmış üç kitabe vardır. Gölpınarlı'ya göre de, bu merkatlerin Niyazî-i Mısrî tarafından bulunduğu dair rivayet uydurmadır.⁶ Ancak, Gölpınarlı, "Yeşil donlu Emir Sultan merhaba" diyen, h. 843 (m. 1439)'te vefat eden ve Bursa'da medfun olan bir Âşık Yunus'un yaşamış olduğunu kabul eder. Ona göre bu zat, Yunus'tan bir asır sonra yaşamıştır. Rivayetleri reddeden ve fakat Bursa'da yaşadığına inandığı bir Âşık Yunus'un varlığını kabul eden Gölpınarlı, görüşlerini herhangi bir mesnede dayandırmadığı gibi, ifadelerinde, tıpkı Köprülü gibi ihtiyatlıdır.

Âşık Yunus'un şiirlerinden bazı seçmeleri hazırlamış olduğu divanda yayınlayan ve ilk tasnif çalışmasını başlatan bir başka araştırmacı da Faruk K. Timurtaş'tır. Timurtaş, zamanına kadar yapılan araştırmalara ve kendi tecrübelerine dayanarak Yunus Emre takipçisi bir Âşık Yunus'un var olduğuna kesinlikle inanır. Ona göre, Âşık Yunus, "mahlas olarak daha çok Âşık Yunus'u kullanan ve bazan da kendisini Yunus, Derviş Yunus ve Yunus Emrem diye anan XV. Yüzyılda yaşamış bir şâirdir. Şiirlerini dörtlüklerle ve ekseriya 7 + 7; 6 + 5 vezinleriyle yazmış bulunan" sûfî bir şairdir. Yine Timurtaş, Âşık Yunus'un Emir Sultan'a müntesip bir Halvetî-Nurbahşî dervişi olduğunu belirtir. Araştırmacı, Bursa'daki mezarlardan birinin bu şaire ait olduğu kanaatindedir.⁷

3 Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ank. 1976, s. 261, dip not 8.

4 Fuad Köprülü, a.g.e., s. 261.

5 Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre-Risalat-al-Nushiyya ve Divan*, İstanbul 1965, s. XXII.

6 Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e., s. XXII.

7 Faruk K. Timurtaş, *Yunus Emre Divanı*, İstanbul 1972, s. 19.

Konuyla ilgili değişik görüşleri olan bir diğer araştırmacı da, Turan Alptekin'dir. Turan Alptekin, bir yazısında, birbirini izleyen üç Yunus'tan söz etmektedir. Ona göre, Yunus Emre adıyla bilinen bu sûfî şâirin efsanesi, Ahmed Yesevî ve Dede Korkut geleneklerinin Orta Anadolu'ya uzandığı yıllarda teşekkül etmeye başlamıştır. Gelenekte unutulmayan bu bilgiyi Rıza Tevfik Bursa'daki mezar taşı yazısında görmüş, not etmiş; “evvelki Yunus Emre, Âşık Yunus ikincisi”⁸ Alptekin, yazısının devamında, tarihatlardaki el verme geleneğinden hareketle, ilk Yunus'un –daha doğrusu kimliği meçhul olan Yunus'un– halife bıraktığını ve bu halifenin de Âşık Yunus olabileceğini söyler. Onun bu konudaki dayanağı da, bu asrın başlarında birkaç defa basılan eski harfli Yunus Divanı'nın girişindeki anekdottur. Söz konusu anekdotta, “Kutbü'l-ârifîn Mevlânâ Âşık Yunus Emre ve halifesi Yunus Emre” ifadesi bulunmaktadır. Burada hemen işaret edelim ki, XV ve XVI. asırlarda istinsah edilen herhangi bir Yunus Emre Divanı yazmasında böyle bir ifadeye rastlanmamaktadır. Fakat muahhar bir yazmada “İlâhîyat-ı Yunus Emre Maa Âşık Yunus”⁹ başlığı bulunmaktadır. Bütün bu hususlar, Alptekin'e göre, birden çok Yunus'un yaşadığına dair önemli delillerdir. Turan Alptekin, ayrıca, gelenekte yaşayan efsanevî Yunus'la Âşık Yunus'un şiirlerini değerlendirirken bu iki şairin teknik, üslûp ve yapısal bağlantılar açısından da farklılıklar taşıdığını vurgular. Dolayısıyla kimliğini bilmediğimiz Yunus, tamamen hece ile ve Yesevî'nin hikmetlerine benzer şiirler yazmıştır. Böyle olunca, *Risaletü'n-Nushiyye* adlı mesnevînin bu ilk Yunus'a ait olduğu söylenemez. Çünkü, bu mesnevî, aruzla yazılmıştır. Fetret döneminin sarsıntıları içinde karmakarışık hale gelen bu eser, kuruluş yıllarının bir ahlâk kitabı görünümündedir. Yazar, ayrıca bu dönemde “emre, eren” gibi kavramların, yerini “âşık” ve “velî” gibi kavramlara bıraktığına dikkati çeker.¹⁰

Turan Alptekin'e göre, ilk Yunus ve Âşık Yunus'tan sonra, Porsuk nehrinin Sakarya'ya karıştığı bölgede yaşamış ve Yunus geleneğini fetret dönemi yıkıntıları arasında tümüyle kaybolmaktan kurtarmayı başarmış bir başka halef (ölm. 1431) daha vardır. Araştırmacı bu halefi, *Kamusü'l-Alâm*'daki¹¹ bilgilerle teyit etmekte ve söz konusu şairin, kendinden önce yaşayan ilk efsanevî Yunus'un şiirlerini yaşattığını söylemektedir. Araştırmacı, ayrıca, elimizde XV. yüzyıldan önce yazılmış bir divan olmadığına

8 Bu ibare, aslında ilk defa R. Tevfik tarafından kullanılmamıştır. Aynı ibare, ileride metnini vereceğimiz gibi, *Hülasatül-Vereyat*'ta ve Mısri menakıpnamesi *Tuhfetül-Asri Fi-Menakıb-ı Mısri*'de de geçmektedir.

9 Yunus Emre, *Divan-ı İlahîyat*, Ankara Millî Ktp. Yz. No: A/1931, v. 25a.

10 Turan Alptekin, *Yunus Emre Olayı, Gösteri*, Kasım 1990, s. 120, s. 62-65.

11 Şemseddin Sami, *Kâmûsü'l-Alâm*, C. VI. İstanbul 1316, s. 4882

göre mevcut şiirlerin bu dehâ sayesinde toplandığına inanır. Alptekin'in neye ve hangi divana göre değerlendirdiğini bilmediğimiz bir görüşü de, mevcut divanlardaki seksen kadar şiirin ilk Yunus'a, elli kadarının da Âşık Yunus'a ait olduğudur. Bu şiirlerde ilk Yunus heceyle yazarken Âşık Yunus hece ile aruzu birlikte kullanmıştır. Ayrıca, aruzlu şiirlerde konu bakımından bir daralma da görülür. Âşık Yunus bir de, teolojik insan ve etik problemlere daha fazla yer vermiştir. Daha doğrusu bu ikinci Yunus'un şiirlerinde vahdet-i vücûd ön plândadır.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Alptekin, *Risaletü'n-Nushiyye*'nin hem aruzla yazılmasından, hem de kuruluş devrinin olaylarını yansıtmassından dolayı, bu eserin Âşık Yunus tarafından yazıldığına kanidir. Kuruluş devri olayları Bilecik, Yenişehir ve Bursa dolaylarında meydana geldiği için, Âşık Yunus'un Bursa'da ölmüş olabileceği de yazarın tahminleri arasındadır.

Bütün bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi, araştırmacı, Yunus geleceğini, nerede ve ne zaman yaşadığını ve şiirlerini bilmediğimiz bir ilk Yunus'a dayandırmakta; Âşık Yunus'u, Bursa civarında yaşamış kabul etmekte ve bilinen pek çok ilâhîyle *Risale*'yi bu şairin yazdığını söylemekte; ayrıca, 1431 yılında -ki doğrusu 1439 olmalıydı- Orta Anadolu'da, Porsuk'un Sakarya'ya karıştığı muhitte yaşayan üçüncü bir Yunus'un yaşadığına ve bu şairin ilk Yunus'un şiirlerini toplayıcı bir deha olduğuna inanmaktadır.¹²

Bize göre, Turan Alptekin'in ortaya koyduğu görüşlerde, pek çok tarihî bilgi, belge ve rivayetler göz ardı edilmiştir. Gerçi biz, ileride vereceğimiz birkaç belge ışığı altında, Bursa'da bir Âşık Yunus'un yaşadığına inanıyoruz, fakat, Eskişehir civarındaki Yunus'un 1431'li yıllarda yaşayan ve ilk Yunus'un şiirlerini toplayan bir başka Yunus olduğunu kabul edemiyoruz. Gerçekte *Risale*'de mücerret birer motif olarak ele alınan sosyal olaylarla Osmanlı'nın kuruluş devrinin yansıtıldığını kabul etmek de zordur. *Risale*'deki konular, bütün bir XIII. asrı kaplayan ve Anadolu'nun muhtelif yerlerinde yaşanan fütûhat hareketlerini ve belki de Moğollarla yapılan mücadeleleri yansıtmaktadır. Sonra, eldeki en eski yazmaları karıştırmadan ilk Yunus'un sadece hece ile yazdığını söylemek de mümkün değildir. Diğer yandan, bu araştırmada Hacı Bektaş *Velâyetnâme*'sindeki, Aşıkpaşaoğlu Tarihindeki, Âşık Çelebi *Tezkiresi*'ndeki, *Nefahat* ve *Şakayık* tercümelerindeki, *Bahrül-Velâye*'deki ve Aziz Mahmud Hüdayî'nin *Vakıatı*'ndaki yarı gerçek- yarı efsanevî bilgiler değerlendirilmemiştir. Bu eserler-

12 Turan Alptekin, a.g.m., s. 62-65.

den anlaşıldığı kadarıyla tarikat geleneği içinde yaşayan bir tek Yunus Emre mevcuttur. Esasen kimliğini bilmediğimiz ve Eskişehir civarında yaşadığına inandığımız Yunus, ilk Yunus'tur. Bundan önce, bir başka Yunus'un yaşadığını söylemek eldeki belgelere göre mümkün değildir.

Buraya kadar yaptığımız eleştirilerden sonra gelelim Âşık Yunus'a! Şimdi şu sorulara cevap aramamız gerekmektedir: Bursalı veya Âşık Yunus denilen şair kimdir? Nereden, hangi kaynaktan ortaya çıkarılmıştır? Nasıl yaşamıştır? Şiirlerinin mahiyeti nedir? Böyle bir şairin varlığına delil olabilecek belgeler var mıdır? Hemen söyleyelim ki, bu sorular günümüze kadar tahmini cevaplarla geçiştirilmiştir. Çünkü her şeyden önce elde yeterli belge yoktur.

Bize göre, Yunus Emre'nin etkilediği şairler arasında Âşık Yunus mahlasını taşıyan ve XV. asırda Bursa'da yaşadığını zannettiğimiz bir Halvetî-Nurbahşi dervişi vardır. Bu şairden başka, daha sonraları aynı mahlası kullanan başka şairler de yaşamış olabilir. Kütüphanelerimizi dol duran yüzlerce mecmua ve cönk'te Yunus tapşırması pek çok şiir görülmektedir. Çoğu basit olan bu şiirler, umumiyetle hece vezniyle-âşık tarzında kaleme alınmışlardır.

Bursalı Âşık Yunus'un varlığına delil olan ve şiirlerini Bizim Yunus'un şiirlerinden ilk defa ayıran yazma kaynak, XV. yüzyılda istinsah edilen Bursa mecmuası'dır. Bu mecmua'da, Bursalı Yunus'a atfedilen şiirler içinde hecenin yanında aruzlu şiirler de vardır. Bu eserden anlaşılacağı üzere, Âşık Yunus, her iki vezni de kullanmıştır. Bu özellik Yunus Emre'de de aynıdır. Cönklerdeki şiirler ise daha basit dinî-tasavvufî, hatta, zâhidâne özellikler taşımaktadır. Şu da var ki, incelediğimiz pek çok cönk ve mecmua, XVIII. yüzyıldan itibaren derlenmiştir. Daha önceki derlemelerde, söz konusu Yunus tapşırması basit şiirlere pek rastlanmaz.¹³

Yukarıda söylediğimiz gibi, Yunus Emre'ye en yakın şair olan Âşık Yunus'un şiirleri, üslûp bakımından selefininkine çok benzemektedir. Bursa mecmuasını (bk. Bursa İl Halk Kütüphanesi, Eski eserler Bl. No: 882) derleyen müstensih, ilk kez ve şuurlu olarak bu iki şairin şiirlerini ayırmaktadır. Mecmuada, Yunus Emre'ye ait olan şiirlere "*Yunus Emre Fermayed*", Âşık Yunus'unkilere "*Âşık Yunus Fermayed*" serlevhaları konulmuştur.

Âşık Yunus, tahminimize göre, Yıldırım Bâyezîd, Çelebî Mehmet ve II. Murat zamanlarında yaşamıştır. Şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla onun hacca gittiğini veya gitmek istediğini söyleyebiliriz:

¹³ Bu şiirleri biz, hazırladığımız Yunus Emre külliyyatı içinde toplamış bulunuyoruz. Bk. Mustafa Tatçı, *Âşık Yunus ve Diğer Yunusların Şiirleri*, C. IV., Ankara 1991.

516 *Bir Yunus Emre Takipçisi: Bursalı Âşık Yunus*

Arayı arayı bulsam izini
İzinin tozuna sürsem yüzümü
Hak nasîb eylese görsem yüzünü
Yâ Muhammed cânım arzular seni¹⁴

* *

Allah evi ziyaretdür ben anda varmak isterin
Muhammed'ün güzel nûrın gözümle görmek isterin
Hâcılar deve katarlar kum denizine batarlar
Taşı şeytâna atarlar ben anı urmak isterin¹⁵

.....
Berye kumlarını çeken
Varuban ziyâret eden
Arafâta inüp çıkan
Gel varalum Muhammed'e

Mekke'nün ortası kara
Hem nazar itdüm dört yâra
Âşık oldum Peygamber'e
Gel varalum Muhammed'e¹⁶

Âşık Yunus'un olduğunu zannettiğimiz bir şiirde, Bursa'nın manevî mimarı Emir Sultan övülmektedir:

Aşkın fırtınası aştı başımdan
Yeşil donlu Emir Sultân merhaba
Gündüz hayâlimde gece düşümde (seyrimde)
Yeşil donlu Emir Sultân merhaba

Buhara'dan Medine'ye gelmiştir
Fâhr-ı Âlem selâmını almıştır
İrşad için Rum iline salmıştır
Yeşil donlu Emir Sultân merhaba

O! dost bahçesinin taze gülüdür
Medhin okur dervişler bülbülüdür
Ceddi Muhammed'dir aslı Âli'dir
Yeşil donlu Emir Sultân merhaba

14 Divân-ı Yunus Emre, Çorum Yazması, varak 84a, (Bu yazmaların numara ve özellikleri için bk. M. Tatçı, *Yunus Emre-Divân-İnceleme-Metin*, C. I, Ankara 1991.

15 Bursa mecmuası, varak 3a.

16 Bursa mecmuası, varak 16b.

Yunus sana cândan tutmuştur özü
Hem mübârek ravzâna sürer yüzü
Efendim ceddine ulaştır bizi
Yeşil donlu Emir Sultan merhaba

Âşık Yunus, bir başka şiirinde de, Emir Sultân'ın türbesinde zikirle meşgul olan dervişleri dile getirir. Bu şiirden, Emir Sultan'ın vefatından dolayı Âşık Yunus'un çok müteessir olduğu anlaşılmaktadır:

Emir Sultân dervişleri
Tebih ü senâ işleri
Dizilmiş hümâ kuşları
Emir Sultân türbesinde

Yunus Emrem söyler sözü
Âşık olmuş gönlü gözü
Unutman duâdan bizi
Emir Sultân türbesinde

Âşık Yunus'un bir başka şiirinde, Emir Sultan için "Emir Hacı" lâkabı kullanılmaktadır:

Kaflemüzden ayrı düşdüm ey Emir Hâcım benim
Âsî harâmî kesinde kaldı kervânım meded

.....
Aşkıla geldüm kapuna tapduğum Yunus senün
Gece gündüz endişemdür tapdugum Yunus meded¹⁷

Âşık Yunus'un bu şiirlerinden hareketle şöyle bir hükme varılabilir; Âşık Yunus XV. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşayan Emir Sultan müntesibi derviş bir şairdir. Öyleyse Âşık Yunus, bir Halvetî-Nurbahşî'dir. Yeri gelmişken belirtelim ki, Emir Sultan (1368-1430) Seyyid İsâ namında bir Halvetî müşhidinden hilâfet almış kutsal gönüllü bir velidir. Onun silsilesi, Seyyid Necmüddin-i Kübra vasıtasıyla Hz. Peygamber'e uzanmaktadır.¹⁸

Âşık Yunus'un şiirleri arasında, Kadiri tarîkinin piri Abdülkadir Gilânî'ye de bir medhiye vardır. Bu medhiye şöyle başlar:

17 Bursa mecmuası, varak 52b.

18 Bu konuda bk. Mehmed Şemseddin Misri, *Yadigar-ı Şemsi*, Bursa 1332, s. 4; Baldırzâde Muhammed Selisi, *Vefeyât-nâme*, Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, Nu: 1381, varak 4a; Bursalı Belig, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfani*, 1302, s. 71.

518 Bir Yunus Emre Takipçisi: Bursalı Âşık Yunus

Seyyâh olup şu âlemi ararsan
Abdülkâdir gibi bir er bulunmaz
Ceddi Muhammed'dür eger sorarsan
Abdülkâdir gibi bir er bulunmaz¹⁹

Âşık Yunus'un eldeki şiirlerinden çıkarılan bilgiler bu kadardır. Kaynaklarda onun 843 hicrîde (m. 1438) öldüğü ve ölümüne "gülşen-i tevhid" veya "Âşık Yunus Emre" terkipleriyle tarih düşürüldüğü belirtilmektedir. Şairin kabri veya makamı halen Bursa'da, Kara Abdürrezzak mahallesinde, Sadî tekkesi bahçesinde dir. Burada, Âşık Yunus'un mezar taşından başka, Yunus Emre ve Abdürrezzak adına iki mezar taşı daha dikilmiştir. Aşağıda belirtileceği üzere adı geçen mezar veya makam, Mısrî Niyazî tarafından keşfedilmiştir. Türbe bilahare 1143 hicrîde (m. 1730) Yedekçizade Ali Efendi tarafından tamir ettirilmiş, bu vesileyle bir de kitabe yazılmıştır; kitabe şöyledir:

Aslı sûtûde-gevher elhak Yedekçizâde
Cûd u Keremle yekta zât-ı cihân-pesendi
Ragbet idüp bu câ-yı ihyâya kıldı himmet
Üçler makâmın icrâ itdi cihân begendi
Evvelki Yunus Emre Âşık Yunus ikinci
Üçüncü Abdürrezzak uşşâk-ı ser-bülendî
Hayrât-ı pâkî olsun makbûl-i kurb-ı Bârî
Ola şefâatiyle bânisi behre-mendî
İlhâm olundu geldi bir zât didi târîh
Üç kabri kıldı ma'mûr-îl'âh Ali Efendi²⁰

Gazzîzade Abdüllatif, *Hülasatül-Vefeyât* adlı eserinde bu kabirden ve yukarıya aldığımız tarih şiirinden söz eder:

"Yunuslar (K.S.): Sultân Emir yolunda Şibli önüne karîb mahalle arasında üç zat meşhûrdur. Merâkîd-ı 'aliyyeleri ziyâret olunur. Evvelki Yunus Emre, Âşık Yunus ikinci, üçüncü Abdürrezzâk-ı uşşâk-ı ser-bülendî diyü ta'rîflerinde şuâradan biri beyt inşâd idüp türbe kapısı üzerinde dahı sâir ebyâtla mermer üzere nakş ve tahrîr olunmuştur."²¹

19 Yunus Emre Divanı, Çorum yazması, varak 20b.

20 Bk. Dr. Fethi Erden, Yunus Emre Mezarları-Makamları Veya Başka Yunuslar, *Türk Yurdu*, İstanbul 1966, sayı 319, s. 182-186.

21 Gazzîzâde Abdüllatif, *Hülasatül-Vefeyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi Bl. Nu.: 2257, varak 35b.

Bu ziyaret mahallinde Âşık Yunus'a ait bir kabrin, Bizim Yunusa ait bir makamın bulunduğu XVII. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Merkad, Niyâzî-i Mısrî (1618-1694) tarafından keşfedilmiştir. Mısrî'nin bu keşfi, bazı Bursa tarih ve vefeyatlarına da kaydedilmiştir. Yine, Mısrî'nin menakıbını anlatan *Tuhfetü'l-Asrî Fi-Menâkıb-ı Mısrî* (Bursa 1309) ve *Gülzâr-ı Mısrî* adlı eserlerde de zikredilen Yunuslarla ilgili bu anekdot, daha önceki araştırmalarda değerlendirilmemiştir. Hemen dikkat çekelim ki, Mısrî'nin keşfini anlatan bu eserlerde sadece bir Yunus vardır. O da Âşık Yunus'tur. Son Mısrî dergâhı şeyhi Mehmed Şemseddin Efendi (ölm. 1936) tarafından yazılan *Gülzâr-ı Mısrî* adlı menakıpnamede -ki *Tuhfe*'deki anekdotla aynı mahiyettedir- olay şöyle ifade edilmektedir:

“... Bursa'da Âşık Yunus Hazretleri'nin makamına keşfen meydana çıkararak el-yevm ziyâretgâh olan makâmına giderek:

“Hazâ kabr-i Âşık Yunus” buyururlar. Hakikaten orasını kazarak lahdler zuhûr eder...”²²

Gülzâr-ı Mısrî yazarı, eserinin bir başka yerinde ise, pîri Niyâzî-i Mısrî'nin, Âşık Yunus'un etkisinde şiirler yazdığını söyler ve şöyle der:

“Her veli evvelce geçen evliyaullahın birisine min-cihetü'ttecellî benzer. Meselâ Cenâb-ı Pîr'in nutuklarına bakılırsa Neş'eyi Muhyiddin (-i İbn Arabî) ve Âşık Yunus görülür. Bazı ilâhîlerinde, “Herkes çün cân gerek Yunus durur cân bana” gibi mısralara tesadüf edilir. Hz. Yunus'un Divânını okuyordum, O'nda, “dostdost” redifli bir ilahî var. Mısrî de bir ilahisinde “çagururam dost dost” buyuruyor.”²³

Buraya kadar verdiğimiz ve oldukça karışık olan bilgilerden çıkarılan sonuç şudur:

Rıza Tefvik'e göre, Âşık Yunus Bursa'da yaşamıştır. Fakat Rıza Tefvik, birden fazla Yunus üzerinde durmaz. Bir tek Yunus vardır.

Fuad Köprülü'ye göre, Bursa'lı Yunus'un Yunus Emre'yle ilgisi yoktur. Hakikî Yunus'un halifesi olduğu söylenen Âşık Yunus'a tarihî bir mahiyet verilemez.

Abdülbaki Gölpınarlı'ya göre, Bursa'daki Yunus mezarları sonradan icat edilmiştir. Mısrî'nin bulduğu mezarlar uydurmadır. Gölpınarlı bu hükmü verirken yukarıda adı geçen *Hulasatül-Vefeyat*, *Tuhfetü'l-Asrî*

²² Şemseddin Mısrî, *Gülzâr-ı Mısrî*, Müellif hattı elimizde, s. 65.

²³ Şemseddin Mısrî, a.g.e., s. 67.

520 *Bir Yunus Emre Takipçisi: Bursalı Âşık Yunus*

ve *Gülzâr-ı Mısrî* gibi kaynakları kullanmamıştır. Gölpınarlı, buna rağmen 843'te vefat eden bir Âşık Yunus'un yaşadığına inanır. Fakat bu konuda bir delil göstermez.

Faruk K. Timurtaş ise, Bursa'da Emir Sultan müntesibi bir Âşık Yunus'un varlığına inanır. Hatta her iki Yunus'un şiirlerini ilk tasnif eden kişi de odur.

Nihayet Turan Alptekin'e göre, tarihi kişiliği bilinmeyen bir Yunus vardır. Âşık Yunus'la Yunus Emre bu efsanevi kişiliği takip eder. Gelenekte, Yunusları ayıran ifadelerin bulunması bunun en önemli ip uçlarıdır. Araştırmacıya göre, aruzla yazılan ilahîler ve *Risâletü'n-Nushiyye* Âşık Yunus'undur. Bizim Yunus ise, efsanevi Yunus'un şiirlerini derleyen bir dehadır. Böylece o, Âşık Yunus'a gelinceye kadar en az üç Yunus'un yaşadığını söyler.

Araştırmamızdan ve bu güne kadar yapılan çalışmalardan anlaşıldığı kadarıyla ilk kaynaklarda bir tek Yunus vardır. Bir istisna olarak, XV. yüzyılda istinsah edilen Bursa mecmuasında Yunus Emre'yle Âşık Yunus'un şiirleri tasnif edilmiştir. Bu şiirlerin içinde her iki Yunus'un hem aruzlu hem de heceli şiirleri vardır. Daha sonra, özellikle XVIII. yüzyıldan itibaren derlenen mecmua ve cönklerde Yunus taşkırmalı çoğu heceli olan basit şiirler göze çarpar. Yine, Bursa tarihi ve Niyazî-i Mısrî ile ilgili kaynaklarda Bursa'da yaşayan iki Yunus adı geçmektedir. Niyazî-i Mısrî menakıplarında geçen keşif konusu, Mısrî'nin dervişlerinden Rakım Efendi'nin yazdığı ve şu anda aslının nerede olduğunu bilmediğimiz menakıpname-sinden alınmıştır. Her ne olursa olsun, anlaşılan Bursa'da Âşık Yunus'a ait bir mezar veya makam bulunmaktadır. Bu şair, şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Emir Sultan'a müntesiptir. Halkbuki asıl Yunus'un şiirlerinde Mevlânâ'dan Geyikli Baba'ya kadar yaşayan bazı velilerin adı anılmaktadır. Bu durumda, Bursa'daki iki Yunus'un kabrinden birisi Âşık Yunus'undur. Diğeri Yunus Emre'ye ait bir makam olabilir. Cönk ve mecmulara gidildikçe, Âşık Yunus'un şiirleri hakkında daha fazla bilgi elde edilecektir. Biz bu şiirleri kısmen derlemiş bulunuyoruz.

İnanıyoruz ki, Bursa'da XV. yüzyılda bir Âşık Yunus yaşamış ve şiirleriyle bu şair Yunus Emre'nin bir takipçisi olmuştur.